

Boekbesprekingen

NATUURBESCHERMING ALS TOEVLUCHTSOORD & NATUURBESCHERMING ALS HARTSTOCHT

F.J.A. Saris, 2018. Victor Westhoff (1916-2001). Natuurbescherming als toevluchtsoord. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen. ISVW Uitgevers, Leusden, 382 pp.

Frank Saris, 2018. Natuurbescherming als hartstocht. Victor Westhoff (1916-2001). ISVW Uitgevers, Leusden, 422 pp.

De lang verbeide biografie van Victor Westhoff is verschenen in het honderdste levensjaar van de vrouw van zijn leven, Nettie Westhoff-de Joncheere. Van de twee versies is *Natuurbescherming als toevluchtsoord* de dissertatie over de botanicus Westhoff waarop de ornitholoog Saris op donderdag 26 april 2018 promoveerde aan de Nijmeegse universiteit, waar Westhoff ruim een halve eeuw eerder hoogleraar was geworden. In *Natuurbescherming als hartstocht* wordt de relatie tot het proefschrift niet aangegeven, maar qua tekst komen beide versies grotendeels met elkaar overeen. Voor de schat aan illustraties raadplege men *hartstocht*, terwijl het surplus van *toevluchtsoord* wordt gevormd door een methodologische inleiding, ruim 1600 voetnoten, een dankwoord, een 18 bladzijden lange literatuurlijst, vier bijlagen (curriculum vitae, huldeblijken, archiefstukken en een lijst van geïnterviewden) plus een Engelstalige samenvatting. Een korte inleiding op het project vormt de *Proloog* van de dissertatie, terwijl de *Proloog* van de voetnootloze versie als opmaat van de *Inleiding* dient in het proefschrift.

Een van de twee co-promotoren, Henny van der Windt, had nog tijdens Westhoffs leven een belangrijke portie gras voor Saris' voeten weggemaaid door in zijn eigen proefschrift *En dan: wat is natuur nog in dit land?* (1995) de wending te analyseren die Westhoff in de Nederlandse natuurbescherming teweeg heeft gebracht. Diens belangrijkste en blijvende bijdrage aan het denken over natuur is het centraal stellen van de verhouding en wisselwerking tussen natuur en mens.

Frank Saris bouwt voort op Van der Windt door de vraag te stellen hoe de parallel tussen de ontwikkeling van Westhoff en de ontwikkeling van natuurbescherming en natuurbeheer moet worden geïnterpreteerd. En het antwoord zou aldus kunnen worden samengevat: de wagen was al aan het rijden toen hij erop sprong; hij bracht de wagen in een hogere versnelling maar verloor tenslotte de macht over het stuur.

Westhoffs *Werdegang* – een Duitse term waarvoor zelfs Victor geen Nederlands equivalent heeft bedacht – loopt tot 1975 in grote lijnen als volgt. Begonnen als adept van de randstedeling Jac. P. Thijsse kiest hij eigen geografische referenties in het noorden (op de Waddeneilanden) en het oosten des lands (Twente en Winterswijk). Daarbij ontwikkelt hij, overeenkomstig zijn temperament, een polemischer en ook pessimistischer schrijfstijl dan de immer wervende Thijsse. Binnen de NJN bouwt hij een netwerk voor het leven op. Samen met geestverwante generatiegenoten onderzoekt hij welke gebieden als natuurreservaat moeten worden gespaard, waarmee het vooroorlogse werk van mannen als W.H. Diemont sr. en W.G. van der Kloot voortzet, maar hij geeft bovendien aan welk beheer nodig is om de kwaliteit van de reservaten te behouden. Ook is hij de vader van het zoeken naar referenties in het verleden en in het buitenland (Ierland!).

Net als Thijsse dacht Westhoff zich een a-politieke houding te kunnen permitteren, maar vanuit een ander perspectief. Terwijl Thijsse ervan uitging dat natuurliefde mensen verbindt, meende Westhoff dat het argument van wetenschappelijk belang voor zichzelf moest spreken. Het is aan anderen te danken dat politici (afgezien dan van de oud-NIJN'ers onder hen) voor natuurbehoud werden gewonnen. Saris beklemtoont in dit verband de cruciale rol van Hans Gorter, destijds directeur van de Vereniging Natuurmonumenten.

In het werken aan de planologie van de natuur begonnen zich ook andere blinde vlekken in Westhoffs denken af te tekenen. Alles draaide om planten, dieren kwamen in het gunstigste geval op de tweede plaats. Was Thijsse een enthousiast vogelaar en werd het Naardermeer gespaard uit naam van lepelaars en purperreigers, Westhoff miste aansluiting bij een groot deel van de achterban in natuurminnend Nederland door de vogelaars buiten spel te zetten.

Zolang de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog in regenteske stijl werd geregisseerd, bleef het ongenoegen onder het maaiveld smeulen. Maar in de opstandige sfeer die westerse landen omstreeks 1969 in haar greep kreeg, raakte Victor Westhoff zijn greep op de ontwikkelingen kwijt. Enerzijds maakte hij met de standaardwerken *Plantengemeenschappen in Nederland* (Westhoff & Den Held 1969) en *Wilde Planten* (Westhoff et al. 1970-'73) school in bredere kring dan ooit tevoren. Anderzijds riepen zijn alles doordringend pessimisme verzet op en vervreemde hij potentiële medestanders van zich door initiatieven van anderen niet op waarde te schatten. Zijn al te grote ego zat de overtuigingskracht van zijn ideeën in de weg. In dit opzicht komt Victor Westhoff opmerkelijk overeen met een andere 'boze man' van zijn generatie, de criminoloog Willem Hendrik Nagel, die net als hij behalve wetenschapsman ook dichter was. Lezing van de biografie van W.H. Nagel (Schuyt 2010) naast het hier besproken werk toont verrassende parallellen.

Het zwakste deel van Saris' boek is de Personenindex. Dit geldt voor beide versies, al lopen de omissies in beide niet steeds gelijk op. Maar in allebei zou Thijsse volgens in index slechts op een paar bladzijden worden genoemd, terwijl zijn naam in de tekst op tientallen pagina's prijkt. Meestal wordt alleen de achternaam van de personen genoemd, maar sommigen zijn gealfabetiseerd onder hun voornaam

(dikwijls beginnend met een J) en één onder zijn titel (professor). A.J. ter Pelkwijk, Th. Weevers en zelfs V. Westhoff zelf komen op twee plaatsen in de index voor. Zoeken naar namen in het boek kan dus beter via internet geschieden.

Het behoort tot de taak van een recensent om minstens één smet op een besproken boek te signaleren. Mijn commentaar op twee bladzijden achterin het boek doet niets af aan de waarde van Frank Saris' biografie van Victor Westhoff. En het doet me deugd dat deze door een niet-botanicus is geschreven. De papieren van de oude cultuurlandschappen waarvoor Westhoff zich inzette, stijgen naarmate het streven naar wildernis vaker schipbreuk lijdt. Maar de biologische betekenis van landschappen ligt evenzeer in de dieren als in de planten die er leven.

Eddy Weeda

LITERATUUR

Schuyt, K. (2010). Het spoor terug. J.B. Charles / W.H. Nagel 1910-1983. Balans, Amsterdam.

Van der Windt, H.J. (1995). En dan: wat is natuur nog in dit land? Natuurbescherming in Nederland 1880-1990. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen. Boom, Amsterdam/Meppel.

Westhoff, V., P.A. Bakker, C.G. van Leeuwen, E.E. van der Voo & I.S. Zonneveld (1970-'73). Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, Amsterdam (3 delen).

Westhoff, V. & A.J. den Held (1969). Plantengemeenschappen in Nederland. Thieme, Zutphen.

